

ЛИТЕРАТУРА

1. Leszczak O. Lingwosemiotyka kultury. Funkcjonalno-pragmatyczna teoria dyskursu. Toruń: Wyd. Adam Marszałek, 2010. – 415с.
2. Уголовный кодекс РФ с комментариями. Режим доступа: <http://ukrf.narod.ru/>
3. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Эфрона. Словарная статья «Укрывательство». Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/104369
4. Балдаев Д.С. Словарь блатного воровского жаргона от А до П. М.: Кампана, 1997.- 367 с.
5. Росси Ж. Справочник по ГУЛАГу. / В двух частях. Издание второе, дополненное. М.: Просвет.1991.Ч.1- 263 с., Ч.2 – 547 с.
6. Ривлин А.Л. Задачи адвоката в суде первой инстанции по уголовному делу. Под ред. министра юстиции УССР Н.Ф. Бабченко. К.: Изд. Отдела адвокатуры министерства юстиции УССР. 1946. – 40 с.
7. Крестовский В.В. Петербургские трущобы (книга о сытых и голодных). /в 2-х томах. Л.: Художественная литература, 1990. Т.1. – 703 с. Т.2 – 800 с.
8. Карышев В. «Русская мафия 1988-2005. Криминальная хроника новой России». М.:Эксмо.2005 – 540 с.

УДК 811.133.1:81'276.12

*Білас А.А.
(Івано-Франківськ, Україна)*

КАТЕГОРІЯ РОЗМОВНОЇ МОВИ У ДЕСКРИПТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ К. БЛАНШ-БЕНВЕНІСТ

У статті розглядається категорія розмовної мови у дескриптивно-лінгвістичній концепції К. Бланш-Бенвеніст. Окреслено проблематику поняттєвої природи розмовної мови. Проаналізовано підхід до визначення та методу дослідження французької розмовної мови у працях К. Бланш-Бенвеніст.

Ключові слова: *розмовна мова, концепція, теорія, писемна мова, усна мова, спонтанна мова, розмовне мовлення, писемне мовлення.*

В статтє рассматривается категория разговорного языка в дескриптивно-лингвистической концепции К. Бланш-Бенвенист. Очерчена проблематика понятійної природи разговорного языка. Проанализирован подход к определению и методу исследования французского разговорного языка в трудах К. Бланш-Бенвенист.

Ключевые слова: *разговорный язык, концепция, теория, письменная речь, устная речь, спонтанная речь, разговорная речь, письменная речь.*

© Білас А.А., 2012

The article deals with the category of spoken language in C. Blanche-Benveniste's descriptive linguistic concept. The problems of the notional nature of spoken language are outlined. The approach to the definition and the method of investigation of the spoken French in C. Blanche-Benveniste's works is analysed.

Key words: *spoken language, conception, theory, written language, oral language, spontaneous language, speech, writing.*

Останнім часом розмовне мовлення та його елементи викликають значно виражений інтерес у представників різних напрямів мовознавчої науки. **Актуальною** видається проблема вивчення розмовної мови на усіх її рівнях, оскільки до другої половини минулого століття основним об'єктом теоретичного дослідження в лінгвістиці були логічно побудовані літературні тексти. Мовознавці аналізували переважно художню літературу, вважаючи її єдино гідною їхньої уваги. Тим часом у сучасному французькому мовному просторі простежується тенденція зближення усного і розмовного типів мовлення, що зумовлює особливу увагу до малодослідженої категорії французької розмовної мови у лінгвістичному, прагматичному і перекладознавчому аспектах, визначаючи **актуальність** обраної теми.

Мета роботи полягає у визначенні категорії розмовної мови у дескриптивно-лінгвістичній концепції К. Бланш-Бенвеніст.

Об'єктом дослідження обрано категорію розмовної мови, а **предметом** – явище розмовної мови у дескриптивно-лінгвістичній концепції К. Бланш-Бенвеніст.

Основні **завдання** нашої праці випливають з мети роботи: розглянути проблематику категорійного визначення розмовної мови; проаналізувати поняття розмовної мови у дескриптивно-лінгвістичній концепції К. Бланш-Бенвеніст; з'ясувати характерні для неї ознаки.

Постановка загальної проблеми та її зв'язок з науковими завданнями. Мовознавці по-різному підходять до визначення поняття «розмовна мова». Відсутність єдиного визначення сутності поняття «розмовна мова» свідчить про багатосторонність, багатоаспектність та багатофакторність цього явища. Викликавши значний інтерес лінгвістів до дослідження цього обов'язкового компоненту будь-якої мови, він став предметом багатьох наукових праць, зокрема Т. Винокура, В. Девкіна, Є. Земскої, О. Лаптевої, О. Сіротіної, Ю. Скребньова, В. Хомякова, які наголошують на важливості усно-мовного спілкування поряд зі значною роллю писемного мовлення в житті суспільства. Різні аспекти французької розмовної мови вивчали Ш. Баллі, С. Бланш-Бенвеніст, Ф. Гаде, П. Гіро, П. Мерль, Н. Портнова, А. Ріго, О. Соважо, В. Соколова, О. Соломарська, Н. Шигаревська та інші.

Проте до цих пір більшість досліджень в лінгвістиці спрямована, насамперед, на писемну мову, на чому наголошує й Є. Васеньова [1: 3].

В історії французького мовознавства є постаті, які визначили її розвиток на багато років наперед. До них належить і К. Бланш-Бенвеніст, на внескові якої у розвиток лінгвістики загалом і теорії розмовної мови зокрема, варто зупинитися докладніше на проблематиці розмовної мови.

Адже, ще на переконання Ш. Баллі власне живе розмовне мовлення повинно бути основним об'єктом будь-якого статичного вивчення мови. Тут доречно пригадати яскра-

во образне висловлювання лінгвіста: «Народнорозмовна ідіома (мова – А. Б.) постійно в русі, так ніби під землею тече швидка течія, покрита міцним льодом умовно-писемної мови; та якось крига розламається і бурхливий потік просторічної мови накриє нерухому поверхню, і поверне її до життя і до руху» [10: 13].

Розмовне мовлення розглядається як усна форма спонтанного діалогічного мовлення (О. Сіротініна [11: 17]), як одна з функціонально-стильових різновидів мови (Н. Шигаревська [12: 11]), як невимушене мовлення носіїв літературної мови (Є. Земская [13 11]), В. Девкін [14: 11]), як мовний рівень (А. Ріго [15: 9]).

У працях К. Бланш-Бенвеніст простежуємо вживання на позначення розмовної мови і розмовного мовлення терміна «*français parlé*» («розмовна мова»). Тому в нашій роботі послуговуємося терміном «розмовна мова», розглядаючи його у двох значеннях: як система мовних знаків і як реалізація цих мовних знаків в усному мовленні.

У французькій мовознавчій традиції термін «*oral spontané*» («усний спонтанний») не дуже поширений, що не можна говорити про «*français parlé*». У працях про розмовне мовлення (*langage parlé*) останнє швидше визначається термінами *populaire* (просторічне) (П. Гіро [16]), *familier* (фамільярне), *non conventionnel* (нетрадиційне) (Р. Карон [17]), *non standard* (нестандартне), *informel* (неформальне) [4: 21], беручи за основу соціально-детермінований підхід до трактування мовлення.

Як відомо, ще в 1970 році Клер Бланш-Бенвеніст зацікавилася французькою розмовною мовою і заснувала разом з Жозе Делофе, Колетт Жанжан, Жаном Стефаніні і Андре Валлі науково-дослідну групу *GARS (Groupe aixois de recherches en syntaxe)* і журнал «*Recherches sur le Français Parlé*», який виходив у світ у 1977-2003 роках.

К. Бланш-Бенвеніст, сформована, як лінгвіст, на теоріях Г. Гійома і Р. Л. Вагнера, дуже рано фокусує свою увагу на французькій розмовній мові, так мало вивченій сфері знань, що засвідчують зокрема її автори Енциклопедії «Універсаліс» [18]. Як відомо, лінгвісти вже довгий час вважали писемне мовлення єдиним законним узусом мови, тобто існувало, зазвичай, сильне упередження проти розмовної мови, що розглядалася як «непристойна» і як місце всяких девіацій порівняно з писемним мовленням, як істинного вираження мови. Саме борючись з цією, на нашу думку, консервативною, концепцією, К. Бланш-Бенвеніст започатковує новий, дещо революційний підхід до трактування і дослідження розмовної мови. Замість того, щоб розглядати усне мовлення через призму зразків писемного мовлення, дослідниця робить його самого предметом окремого дослідження, розробляючи власні правила його граматичного опису на основі корпусу автентичних текстових матеріалів, записаних з безпосереднього мовлення носія мови [тексти]. Такий підхід дозволив їй виокремити узуси лексики, синтаксису і висловлювання притаманних усному мовленню які, далеко не будучи простими помилками, відображають певні механізми мовлення і відповідно дослідження якого сприяє кращому пізнанню глибин мови.

У 80-х роках минулого століття група *GARS* на чолі з К. Бланш-Бенвеніст звертається до аналізу спонтанної мови, записаної на плівку, тобто автентичної мови простих людей різних віків і соціальних статусів, яку дійсно можна назвати французькою розмовною мовою [1: 3].

Провідну роль у дослідженні французької розмовної мови відіграють фундаментальні праці К. Бланш-Бенвеніст, зокрема: *Le français parlé. Transcription et édition* (у співав-

торстві з К. Жанжан) [2], *Le Français parlé: études grammaticales* (із М. Більже, Ш. Руже і К. Ван ден Ейнде) [3], *Approches de la langue parlée en français* [4], *Choix de textes de français parlé* (із Ш. Руже і Ф. Сабіо) [5], *Le français. Usages de la langue parlée* (із Ф. Мартеном) [6]. Роботи, в яких лінгвіст синтезувала матеріал з більш ніж ста статей (а загалом виявлено більше 200 її особистих публікацій та у співавторстві – **А.Б.**), характеризуються тонкістю лінгвістичної інтуїції, інтелекту і глибини аргументації [7].

Уже в своїй праці *Le Français parlé. Transcription et édition* [2] К. Бланш-Бенвеніст і К. Жанжан виступають проти поверхневого емпіричного ставлення до розмовної мови, зокрема до французької (*français parlé*): Коли переглянути праці щодо *français parlé* з початку ХХ століття (до 70-х років – **А.Б.**), то вражає наполегливість декількох «великих міфів», створених для того, щоб «відділити» те, що називають «*français parlé*» від мови загалом. *Français parlé* виокремлюють, то засуджуючи, то підносячи. У французькому мовному просторі розмовну мову часто приєднують до просторіччя, відриваючи від законної французької мови [2: 27-29].

Далі К. Бланш-Бенвеніст і К. Жанжан справедливо стверджують, що мову ізолюють у часовому вимірі, називаючи джерелом інновацій та консерватизмів (архаїзмів – **А.Б.**). Різке протиставлення розмовного писемному розташовує перше далеко від другого. Її надмірне номінування різними ярликами і «рівнями» дозволяє включати розмовну мову лише до певних видів мовлення, викидаючи з інших [2: 20-22]. Позитивно сприймаючи вищенаведені твердження К. Бланш-Бенвеніст і К. Жанжан, не погоджуємося з тезою, що всі виокремлення розмовної мови головно відбувалися та відбуваються без попереднього серйозного вивчення, адже й тогочасні (Л. Сенеана, А. Боша, Ш. Баллі, П. Гіро, А. Доза), і сучасні (Е. Береговської, Ф. Гаде, П. Мерля, А. Семіва) наукові розвідки містять достатній фактичний матеріал.

Повертаючись до «міфів» стосовно статусу французької розмовної мови, варто зазначити, що, як слушно зауважують К. Бланш-Бенвеніст і К. Жанжан, по-перше, одні вчені піддають критиці плутанину, яку вносять деякі лінгвісти, у плані диференціації *français parlé* та *français populaire*, звертаючи увагу на те, що «народ» не єдиний, хто говорить інакше, ніж пише. По-друге, інші плутають усно-фамільярне мовлення (*oral familier*) з правильним письмовим мовленням (*écrit correct*), яке ризикує асимілювати розмовне і віддалитися від стандартного мовлення, з подальшим обмеженням спільного поняттєвого поля декількома пунктами, де різниця видається істотною, як, наприклад, стосовно додаткового підрядного речення, порядку слів, виділення членів речення, паратаксису, деяких морфологічних систем [...], що може призвести, без будь-якого аналізу, до думки, що усне та письмове – це дві різних мови. По-третє, К. Бланш-Бенвеніст і К. Жанжан критикують положення, що мова розвивається завдяки розмовному мовленню, особливо міському. Дослідники наголошують лише на частковості такої еволюції мови. Адже, якщо опускаються деякі структурно-мовні особливості (частка *ne*, інверсія підмета, сюбжонкції, відносний займенник *dont* тощо), то додаються інші (відносний займенник *que*, надмірне вживання підмета, займенники *ça* і *on* тощо).

Схвально відгукуючись на працю К. Бланш-Бенвеніст і К. Жанжан *Le Français parlé. Transcription et édition*, Ж. Монфрен у *Передмові* пише, що він вперше простежує, щоб опис методів дослідження, який ґрунтовно спирається на теоретичне підґрунтя, був таким реалістичним, таким повним і точним [8: 1].

К. Бланш-Бенвеніст, починаючи роботу над *français parlé*, своїм першим завданням вважала створення корпусу текстів, хоча в ті часи такі дослідження не сприймалися всерйоз. Текстуальні матеріали дослідниця збирала разом зі студентами [9]. У багатьох публікаціях вона фокусує увагу на методах редагування текстів французької розмовної мови, надаючи перевагу орфографічній транскрипції текстів: «Графічна форма слова має бути такою як у словниках, в тому числі й великої першої букви власних назв та ономапопей [...] Ніяких орфографічних трюків не допускається, навіть широко поширений засіб, який полягає в тому, щоб покласти апостроф замість графічно відсутніх голосних чи приголосних, які, зазвичай, вимовляються» [4: 29-30]. Але такий підхід до передачі усно-розмовної мови на письмі видається не цілком зрозумілим, бо тоді буде відсутня ідентифікація усно-розмовної орфографії. Порівняймо:

- C'est **d'**la bombe !
- **T'**as jamais vu ça !
- C'est **de** la bombe !
- **Tu n'**as jamais vu ça !

Розвиваючи теорію розмовної мови, К. Бланш-Бенвеніст у своїй праці *Approches de la langue parlée en français* [4] справедливо акцентує увагу на зміні типів аналізу розмовного мовлення завдяки застосуванню технічних засобів, що дозволило відійти від класичних забобонів, направлених проти розмовного мовлення, яке вважалося «неправильним», просторічним і протонародним, відносячи його лише до сфери спілкування простого народу, в чому відчувався класовий підхід до диференціації мовленнєвих засобів, що аж ніяк не співвідноситься із сучасними мовознавчими теоріями на основі прагматики, когнітивістики та дискурсології.

У цій своїй праці авторка прагне відповісти особливо на такі питання: що ми дійсно знаємо про функціонування французької розмовної мови, і яким чином вивчати її у науковій площині [19].

На відміну від існуючого переконання, що в усній й писемній мові різні граматичні системи, авторка прагне показати, що обидві форми мови загалом використовують для свого опису одні й ті ж синтаксичні правила, за винятком розділів морфології і просодії. К. Бланш-Бенвеніст переконує, що орфографічні засоби, які використовує розмовна мова, відрізняються від орфографічних засобів писемної мови, що, мабуть, видається дещо категоричним судженням і стосується не всієї орфографії.

Крім того, якщо, на думку дослідниці брати до уваги інтонацію, то можна стверджувати про існування багатого і (але – **А.Б.**) складного «макро-синтаксису», який включає в себе, крім речень, ще й інші одиниці. У плані впливу розмовної мови на писемну, К. Бланш-Бенвеніст справедливо вважає, що перша не зумовлює виродження другої, якій вона загрожувала б в майбутньому розвитку, а виступає системою, вивчення якої вимагає як оволодіння технічними процедурами запису, так і використання особливих методів аналізу, що докладно презентовані у цій праці. Вчена фокусує увагу на неоднорідності розмовної мови, на існування її різновидів, аргументуючи зокрема тим, що, наприклад, мова дружніх бесід відрізняється за своїм лексичним, синтаксичним та просодичним наповненням від мови публічних виступів, розповідей, аргументування чи технічних інструкцій.

Зважаючи на цінність і перманентну актуальність теорії розмовної мови К. Бланш-Бенвеніст, аналіз її праць уможливілює висновок, що її ґрунтовно аргументований на-

уковий доробок, хоч і не висчерпує повністю всіх аспектів її лінгвістичного, соціолінгвістичного, стилістичного та культурологічного осмислення, проте надає можливість використання дескриптивного методу в описі й розвитку концепцій розмовної форми інших мов, а також теорії розмовної мови у площині загальномовознавчих практичних та теоретичних досліджень. Водночас вважаємо, що науково-творча спадщина К. Бланш-Бенвеніст стане поштовхом до комплексного та об'єктивного осмислення сутності розмовного мовлення як на одномовному, так і на міжмовному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васенёва Е. В. Спонтанное высказывание в коммуникативно-смысловом аспекте (на материале французского языка) / Е. В. Васенёва: автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.05. — М., 2004. — 22 с.
2. Blanche-Benveniste C. Le français parlé : Transcription et édition / C. Blanche-Benveniste, C. Jeanjean. — P.: Didier Erudition, 2000. — 264 p.
3. Blanche-Benveniste C. Le français parlé. Etudes grammaticales / C. Blanche-Benveniste, M. Bilger, Ch. Rouget et K. van den Eynde. — P.: CNRS Éditions, 2005. — 292 p.
4. Blanche-Benveniste C. Approches de la langue parlée en français / Claire Blanche-Benveniste. — P.: Ophrys, 2000. — 164 p.
5. Blanche-Benveniste C. Choix de textes de français parlé. 36 extraits / C. Blanche-Benveniste, Ch. Rouget, F. Sabio. — P.: Honoré Champion, 2002. — 222 p.
6. Blanche-Benveniste C. Le français. Usages de la langue parlée / Claire Blanche-Benveniste; avec la collaboration de Philippe Martin pour l'étude de la prosodie. — Leuven, Peeters, 2010. — 241 p.
7. Hommage à Claire Blanche-Benveniste [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.claire-blanche-benveniste.fr/Telechargements/Blanche-Benveniste_Hommage_Deulofeu.pdf.
8. Monfrin J. Préface / J. Monfrin // Blanche-Benveniste C. Le français parlé : Transcription et édition // C. Blanche-Benveniste, C. Jeanjean. — P.: Didier Erudition, 2000. — С.I-IV.
9. Rouquier M. Le français parlé [Електронний ресурс] / M. Rouquier, S. Caddeo, F. Sabio // Les travaux de recherche de Claire Blanche-Benveniste / M. Rouquier, S. Caddeo, F. Sabio. — Режим доступу: <http://www.claire-blanche-benveniste.fr/recherche2.htm>.
10. Bally Ch. Le langage et la vie, linguistique générale et stylistique, mécanisme de l'expressivité linguistique, langage transmis et langage acquis / Charles Bally. — Troisième édition augmentée. — Genève : Droz, 1965. — 165 p.
11. Сиротинина О. Б. Современная разговорная речь и ее особенности: Уч. пособие / Ольга Борисовна Сиротинина. — М.: Просвещение, 1974. — 144 с.
12. Шигаревская Н. А. Очерки по синтаксису современной французской разговорной речи / Нина Александровна Шигаревская. — Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1970. — 216 с.
13. Земская Е. А. Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения / Елена Андреевна Земская. — М.: Русский язык, 1979. — 240 с.
14. Девкин В. Д. Общие вопросы разговорной речи. Немецкая разговорная речь. Синтаксис и лексика / Валентин Дмитриевич Девкин. — М.: Международные отношения, 1979. — 247 с.

15. Rigault A. Avant-propos / A. Rigault // La grammaire du français parlé / Sous la direction d'André Rigault. — P. : Hachette, 1971. — P. 5–11.

16. Guiraud P. Le français populaire / Pierre Guiraud. — Paris, Presses Universitaires de France, 1965. — 117 p.

17. Caron P. Grammaire des fautes et français non-conventionnels / Philippe Caron. — Paris: Presses de l'École Normale Supérieure, 1992. — 404 p.

18. Blanche-Benveniste Claire (1935-2010) [Електронний ресурс]. — Encyclopédie Universalis — Режим доступу: <http://www.universalis.fr/encyclopedie/claire-blanche-benveniste/>

19. Fuchs C. Claire Blanche-Benveniste. Approches de la langue parlée / C. Fuchs [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.decitre.fr/livres/approches-de-la-langue-parlee-9782708012783.html>.

УДК 811.161.2'367.335

Спільник Т.М.
(Харків, Україна)

ВИРАЖЕННЯ ГРАДАЦІЇ В СТРУКТУРІ СКЛАДНИХ УСКЛАДНЕНИХ РЕЧЕНЬ ТА В ТЕКСТІ

У статті здійснено аналіз складних градаційних речень, які мають ускладнену синтаксичну структуру. Установлено, що ускладнення першої або другої частини висловлення є надлишковим. Водночас саме таке ускладнення відповідає комунікативним намірам мовця.

Ключові слова: складні градаційні речення, ускладнена синтаксична структура, комунікативні наміри мовця.

В статье осуществлён анализ сложных градационных предложений с усложнённой синтаксической структурой. Установлено, что усложнение первой или второй части высказывания является избыточным. Вместе с тем, такое усложнение соответствует коммуникативным намерениям говорящего.

Ключевые слова: сложные градационные предложения, усложнённая синтаксическая структура, коммуникативные намерения говорящего.

The article analyses compound gradation sentences with a complicated syntactic structure. It has been proved that the complication of the first and second parts of the statement is redundant. At the same time the complication of this kind corresponds to the speaker's communicative intentions.

Key words: compound gradation sentences, complicated syntactic structure, speaker's communicative intentions.

Градаційні речення, синтаксична структура яких є ускладненою, у лінгвістичній літературі не були предметом спеціального вивчення. Це конструкції на зразок: *Viter ne*

© Спільник Т.М., 2012